

**НИКОЛАЄЦЬ Ю. О. ПОСЕЛЕНСЬКА СТРУКТУРА НАСЕЛЕННЯ ДОНБАСУ :
(ЕТНОПОЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ ДИНАМІКИ) / МОНОГРАФІЯ. – К.: ІПЕНД ІМ.
І. Ф. КУРАСА НАН УКРАЇНИ, 2012. – 188 С.**

Події останніх років новітньої української державності знову й знову показують важливість історичної рефлексії появи і творення буття на українських землях, історії її окремих регіонів. Адже саме вони залишили помітний слід в ментальному українців і формують сучасну історичну пам'ять, яка визначає їх розуміння внутрішньої і зовнішньої політики держави, відповідні дії.

Укотре політичні сили різних напрямків намагаються втягнути у протистояння Схід і Захід України, а відповідно, держави-сусіди у власних зовнішньополітичних цілях скористатися настроями населення. З іншого боку, Помаранчевий та Євромайдан привертають увагу до різних регіонів України, виникає прагнення і потреба розібратися у певних суперечностях, відшукати їх причини. Щоб вийти на новий рівень українського державотворення.

У цьому контексті відрядно, що академічна наука працює на сучасність. І видання наукових осередків та установ мають окрім теоретичного виміру, практичне значення в умовах сьогодення. Серед останніх привертають увагу видання Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса. Зокрема, монографія доктора історичних наук, професора Юрія Олексійовича Ніколайця “Поселенська структура населення Донбасу (етнополітичний аспект динаміки)”.

Донбас нині є важливим центром вугільної та металургійної промисловості України, її “сталевим” серцем, відіграючи значну роль у економіці, відповідно, політиці країни, наповнюючи її бюджет і забезпечуючи ділові зв’язки з бізнес-проектами зарубіжжя. Водночас мова і культурні традиції регіону лише зараз певною мірою тяжіють до того духовного осердя, яке складає захід і центр, у яких власне українські духовні цінності збереглися і розвинулись в силу різних чинників краще. Образ Донбасу є різним на сьогодні. Тож поява дослідження, яке привідкриває історичні особливості формування регіону, на часі. Як зазначає автор: “В умовах поширення різного роду політичних спекуляцій, заснованих на відповідному підборі та тлумаченні історичних фактів, вивчення процесу утворення сучасної структури поселень регіону видається актуальним” (с. 21).

Важливість цього регіону завжди розумілася науковцями, про що пише учений. До слова, – той факт, наскільки ґрунтовно в межах довідкового видання розглядали Донбас автори відомої громадськості “Енциклопедії українознавства”, за ред. проф. В. Кубійовича, – як основну паливну базу і найважливіший промисловий район України й усієї Східної Європи, область потужної кам’яновугільної промисловості, металургії, важкого машинобудування, хімічної промисловості; найбільше в Україні скупчення населення, характеризуючи останнє за різними показниками.

Повертаючись до київського видання, перед нами – класична монографія, високого фахового рівня, у якій чітко й структуровано на основі широкої джерельної бази розглянуто питання поселення і складу населення до початку ХХ ст., зміни етнічної структури населення у першій половині ХХ ст., динаміку етнічної структури населення регіону у другій половині ХХ ст.

Як бачимо, ХХ ст. стало рубіжним в історії регіону, що засвідчує автор. Загалом же, відзначимо, що науково-технічна революція торкнула своїм крилом і ці терени Східної Європи, поступово склалась певна спеціалізація промислових районів в українських землях, серед яких Донбас став центром вугільної промисловості.

“Регіональна специфіка Донбасу визначилася у процесі формування етнічної та поселенської структури населення краю” (с. 177), – зазначається у першому рядку висновків. І власне уся книга розкриває зміст цієї думки.

Приваблює стиль викладу матеріалу, який, з одного боку, є суто науковим, а з іншого – читабельним і зрозумілим для усіх, хто цікавиться історією краю. Відчувається, що автор був у регіоні, намагався об'єктивно висвітлити зібраний і опрацьований матеріал, й водночас висловлює власний погляд щодо означених питань, позначений його теоретичними уявленнями, фаховим навиком, світоглядними позиціями. Професор не залишається у площині конкретних знань, а й означає сучасне місце Донбасу: “відкриття покладів і налагодження промислового видобутку вугілля спричинило сприйняття Донбасу передусім як шахтарського краю, а здійснення індустріалізації примусило усвідомлювати його як величезний центр видобувної та металургійної промисловості. Сучасний Донбас постає також як потужний центр ділової активності, а, в умовах встановлення Російською Федерацією надмірної ціни на газ, регіон уособлює собою одну із можливостей забезпечення енергетичної незалежності України” (с. 187).

Попри те, що монографія є завершеним дослідженням, є бажання її продовження й поглиблення. Контекстом часу, у тому числі XXI ст., схемами, таблицями, картами, які б краще унаочнили багатий зібраний матеріал. Монографія є комплексним осмисленням процесу формування поселенської і етнічної структури населення Донбасу і значним кроком в українській історіографії вивчення історії регіону.

Насамкінець, попри те, що книга розрахована на викладачів, студентів, наукових співробітників, є надія, що дослідження потрапить у поле зору політиків та урядовців, котрі значною мірою впливають на розвиток і перспективи краю. І Донбас асоціюватиметься у більшості не лише з економічною міццю країни і російськомовним населенням, а й буде надійним захистом кордонів, центром модернізованого виробництва й металургії України та Європи.

Леся Алексієвець (Україна)